

سنة ١٤٤٠ هـ

دید گاه های نظری جدید

❖ کردار شناسی و روانشناسی رشد تکاملی

❖ اتولوژیست ها (کردار شناسان): دانشمندان زیستی- رفتاری که به مطالعه انواع خاص رفتار ذاتی یک ارگانیسم در محیط طبیعی او می پردازند و می کوشند تا آن رفتارها را برحسب اصول تکاملی تبیین کنند.

❖ کردارشناسی به ارزش سازگارانه یا بقای رفتار و تاریخ تکامل آن مربوط می شود.

❖ مشهورترین الگوی کردارشناسی نقش پذیری است، یعنی رفتار تعقیب کردن جوجه پرنده ها، مانند غازها، که تضمین می کند جوجه نزدیک مادر خواهد ماند، تغذیه خواهد شد و از خطر دور خواهد ماند. نقش پذیری در دوره ی محدود رشد صورت می گیرد.

دید گاه های نظری جدید

❖ نقش پذیری

- ❖ حیوان به صورت ذاتی به همه الگوهای یک گزینه مجهز است. اما در مورد محرک راه انداز، برخی اطلاعات را دارا نیست.
- ❖ فرایندی که طی آن، اطلاعات در خلال یک دوره حساس اولیه کامل شود، نقش پذیری نامیده می شود.
- ❖ لورنز نخستین فردی بود که اعلام کرد که این فرایند در دوره ای حساس اتفاق می افتد.

دید گاه های نظری جدید

❖ نقش پذیری

- ❖ این موضوع بدین معناست که نوزاد حیوانات فقط زمانی به چیزی دلبسته می شوند که در خلال یک دوره زمانی در اوایل زندگی، در معرض آن قرار بگیرند و آن را دنبال کنند.
- ❖ . اگر حیوان، پیش یا پس از دوره حساس، در معرض آن شیء قرار بگیرد، هیچ گونه دلبستگی در او شکل نخواهد گرفت و زمانی که دوره حساس گذشت، وادار کردن حیوان به دلبسته شدن به یک شیء دیگر غیر ممکن است.

دید گاه های نظری جدید

❖ **کردار شناسی و روانشناسی رشد تکاملی**

❖ **مشاهدات نقش پذیری به مفاهیم مهمی در رشد انسان منجر شد:**

❖ **دوره ی بحرانی:** مدت زمان محدودی است که در آن فرد از لحاظ زیستی آمادگی دارد تا رفتارهای سازگارانه خاصی را فراگیرد اما به حمایت محیط تحریک کننده نیاز دارد.

❖ **دوره حساس:** مناسبترین زمان برای ظاهر شدن توانایی های خاص و طی آن فرد خیلی پذیرای تاثیرات محیطی است.

education

دید گاه های نظری جدید

❖ **کردار شناسی و روانشناسی رشد تکاملی**

❖ **دلبستگی یک نظام رفتاری است که بالبی برای اولین بار با الهام از مشاهدات نقش پذیری آن را از کردار شناسی طبیعی گرفت.**

❖ **دلبستگی به عنوان پیوند عاطفی بین کودک در حال رشد و مادر است که مسئولیت اساسی را در مراقبت وی برعهده دارد.**

education

رشد در ۲ سال اول زندگی

❖ رشد دلبستگی

- ❖ از جمله مهمترین عوامل تعیین کننده شخصیت فرد در بزرگسالی، رابطه او با مراقب یا مادرش است.
- ❖ این موضوع مورد توجه بسیاری از روانکاوان و روانشناسانی نظیر فروید، ملانی کلاین، سالیوان، اریکسون و بالبی قرار گرفته است.
- ❖ در این بین بالبی بطور منظم و منسجم به مطالعه و بررسی این رابطه تحت عنوان دلبستگی پرداخته است.
- ❖ دلبستگی مفهومی است که ریشه در کارهای کردارشناسان دارد و دارای بار مفهومی روان تحلیل گرایانه نیز است.

رشد در ۲ سال اول زندگی

❖ رشد دلبستگی

- ❖ سازمان بهداشت جهانی بعد از جنگ جهانی دوم مأموریتی را به جان بالبی، روانشناس و روانکاو انگلیسی، واگذار کرد تا وضعیت روانی کودکان بی خانمان و آواره‌ی پس از جنگ را بررسی کند.
- ❖ بالبی نتایج آن را در گزارشی تحت عنوان مراقبت مادری و سلامت روانی منتشر کرد.
- ❖ جان بالبی به مفهوم پیوند عاطفی یا به بیان ساده‌تر دلبستگی (Attachment) توجه ویژه‌ای داشت و معتقد بود ایجاد دلبستگی و شکل دادن پیوندهای عاطفی یکی از نیازهای غریزی و بیولوژیک همه‌ی ما انسان‌هاست.

Definition of Attachment

- ❑ An enduring emotional tie to a special person, characterized by a tendency to seek and maintain closeness, especially during times of stress.

education

رشد در ۲ سال اول زندگی

❖ رشد دلبستگی

- ❖ **احساس امنیت**، کلمه‌ی کلیدی در حرف‌های بالبی است و حتی کتابی که در اواخر عمر خود درباره‌ی نظریه دلبستگی نوشت، یک پایگاه امن (A Secure Base) نام دارد.
- ❖ بالبی تأکید داشت که با وجود مشترک بودن نیاز به دلبستگی در همه‌ی ما انسان‌ها، ظرفیت و توانایی ما در ارضاء این نیاز به یک اندازه نیست.
- ❖ بالبی بخش مهمی از این تفاوت را به نحوه‌ی بزرگ شدن انسان‌ها در دوران کودکی نسبت می‌داد.

رشد در ۲ سال اول زندگی

❖ رشد دلبستگی

❖ بطور کلی دلبستگی را می توان جوّ هیجانی حاکم بر روابط کودک با مراقبش تعریف کرد. این که کودک مراقب خود را که معمولاً مادر اوست، می جوید و به او می چسبد، مؤید وجود دلبستگی میان آنها است.

❖ پیوند را گاه مترادف با دلبستگی بکار می برند در حالیکه این دو پدیده متفاوت هستند. پیوند به احساس مادر درباره نوزادش مربوط است و با دلبستگی فرق دارد.

❖ مادر بطور طبیعی نوزاد را منبع احساس امنیت تلقی نمی کند و به او تکیه نمی کند در حالیکه در دلبستگی چنین است.

رشد در ۲ سال اول زندگی

❖ رشد دلبستگی

- ❖ بالبی در ۱۹۶۹ نظریه دلبستگی را مطرح کرد. به نظر او از نوزاد انسان رفتارهایی سر می زند که باعث می شود اطرافیان از او مراقبت کنند و در کنارش بمانند. این رفتارها شامل گریستن، خندیدن و سینه خیز رفتن به طرف دیگران می شود.
- ❖ از نظر تکاملی، این الگوها ارزش «انطباقی» دارند زیرا همین رفتارها باعث می شوند که از کودکان مراقبت لازم بعمل آید تا زنده بمانند.

رشد در ۲ سال اول زندگی

❖ اهمیت دلبستگی

❖ با توجه به این که سبکهای زندگی آینده فرد را رقم می زند و در مواردی مانند روابط بین فردی، روابط درون فردی (خودپنداره)، مهارتهای اجتماعی، مقابله با تنیدگی ها، سازگاری زناشویی، و ... و تاثیر می گذارد.

❖ به طور مثال در رابطه ذاتی میان رفتار دلبستگی و تنیدگی، دلبستگی ایمن به عنوان یک عامل محافظت کننده اساسی که منجر به ارزیابی مثبت و راهبردهای مقابله ای سازنده می شود در نظر گرفته شده است.

❖ برعکس، دلبستگی نا ایمن به عنوان یک عامل خطر ساز بنیادین در نظر گرفته شده است که منجر به ارزیابی منفی در راهبردهای مقابله ای کمتر مفید و سازنده می شود.

رشد در ۲ سال اول زندگی

❖ مراحل دلبستگی

- ❖ کودکان از همان روزهای اول زندگی به دیگران واکنش نشان می دهند.
- ❖ در سن یک ماهگی کودکان به صداها واکنش نشان می دهند و به چهره افراد توجه می کنند. بین دو تا سه ماهگی «لبخند اجتماعی» می زنند.
- ❖ این رفتار غالباً اولین علامت آشکار واکنش اجتماعی است که والدین به آن توجه می کنند. تا کمی بعد از چهار ماهگی کودکان به همه واکنش نشان می دهند و معمولاً بین غریبه ها و آشنا تمایزی قایل نیستند.

رشد در ۲ سال اول زندگی

❖ مراحل دلبستگی

- ❖ در شش ماه دوم زندگی، در کودکان کم کم نشانه هایی از دلبستگی به افراد خاص در اطرافشان دیده می شود.
- ❖ شخصی که معمولاً کودک به آن دلبسته می شود (تکیه گاه دلبستگی) نامیده می شود.
- ❖ اولین تکیه گاه کودک معمولاً مادر است. یک یا دو ماه پس از آن که اولین علایم دلبستگی ظاهر شد غالب کودکان به تکیه گاه های متعددی دلبستگی نشان می دهند. معمولاً به پدر، برادران و خواهران و یا مادر بزرگ و پدر بزرگ.

رشد در ۲ سال اول زندگی

❖ مراحل دلبستگی

- ❖ مرحله پیش دلبستگی (از تولد تا هفته ششم): «واکنش نامتمایز نسبت به انسانها».
- ❖ در طول این دوره نوباوه از نظام های رفتاری ذاتی و داخلی خود جهت تامین عناصر سازنده برای گسترش دلبستگی بعدی استفاده می کند.
- ❖ این ها شامل واکنش های موقع تولد نظیر گریه کردن، مکیدن و جهت گیری است. چند هفته بعد واکنش هایی مانند خندیدن و غان غون کردن و چند ماه بعد واکنش هایی نظیر خزیدن و راه رفتن است.
- ❖ هنوز به مادر دلبسته نیستند.

رشد در ۲ سال اول زندگی

❖ مراحل دلبستگی

❖ مرحله دلبستگی در حال انجام (از ۶ هفتگی تا ۸-۶ ماهگی). «تمرکز برای افراد آشنا»:

❖ در طول این دوره رفتار نوزاد هنوز با دیگر اشخاص به صورت دوستانه است؛ اما بتدریج و بیشتر و بیشتر به سوی مادر یا جانشین مادرش واکنش نشان می دهد.

رشد در ۲ سال اول زندگی

❖ مراحل دلبستگی

❖ مرحله دلبستگی واضح (۶-۸ ماهگی تا ۲ سالگی). «تقرب جویی فعال»:
در این مرحله کودک به منبع دلبستگی توجه عمیق و ویژه ای می کند و
آمد و شد او را تحت نظر قرار می دهد؛ بطوریکه غیبت این منبع آنان را
منقلب (اضطراب جدایی) می کند.

❖ همچنین در این مرحله کودک به یک توانایی ها از جمله خزیدن
دست می یابد تا اینکه بتواند در مواقع لزوم خود را یا به مادر یا مراقب
خویش برساند.

رشد در ۲ سال اول زندگی

❖ مراحل دلبستگی

❖ مرحله رابطه متقابل (۱۸ ماهگی تا ۲ سالگی و بعد از آن. «رفتار شراکتی»
:

❖ رشد سریع بازنمایی ذهنی و زبانی به کودکان نوپا امکان می دهد تا آمد و رفت والدین را درک کرده و برگشت او را پیش بینی کنند. در نتیجه اعتراض به جدایی ، کاهش می یابد، اکنون کودکان مذاکره با والدین را آغاز می کنند و به جای دنبال کردن و آویز شدن به او، از قانع سازی و خواهش استفاده می کنند. برای مثال از مادر می خواهد قبل از اینکه او را تنها بگذارد برایش داستانی بخواند.

رشد در ۲ سال اول زندگی

❖ ارزیابی دلبستگی

❖ دلبستگی «ایمن»:

❖ این کودکان رفتار دلبستگی واضحی بعد از جدایی اولیه و ثانویه از مادر نشان می دهند. آنها مادر را صدا می کنند، دنبال او می روند، داد و او را جستجو می کنند و نهایتاً شروع به گریه می کنند و نشانه های نگرانی را بروز می دهند.

❖ زمانی که مادر برمی گردد خوشحال می شوند و او را بغل می کنند و می خواهند با وی تماس جسمی داشته باشند بعد از مدت کوتاهی آرام می شوند و سعی می کنند دوباره بازی را شروع کنند.

رشد در ۲ سال اول زندگی

❖ ارزیابی دلبستگی

❖ دلبستگی نا ایمن «اجتنابی»

❖ این کودکان نسبت به جدایی اعتراض چندانی نمی کنند و رفتار دلبستگی واضحی از خود نشان نمی دهند. (مثل دنبال کردن مادر تا جلوی در، یا گریه کردن).

❖ آنها به بازی خود ادامه می دهند اگرچه کمتر در محیط به کاوش می پردازند. گاهیگاهی هنگامی که مادر اتاق را ترک می کند با چشم او را دنبال می کنند و رفتن او را مشاهده می کنند.

❖ بعد از بازگشت مادر این نوزادان از او اجتناب می کنند و تقاضای برای در آغوش گرفتن او نمی کنند. اغلب تماس بدنی زیادی بین آنها وجود ندارد.

رشد در ۲ سال اول زندگی

❖ ارزیابی دلبستگی

❖ دلبستگی نا ایمن «دوسوگرا»

❖ این کودکان بعد از جدایی خیلی مضطرب می شوند و گریه می کنند اما هنگامی که مادر به اتاق بر می گردد، نمی تواند آنها را آرام کند و مدت زمان زیادی طول می کشد تا این کودکان آرام شوند گاهی حتی بعد از چند دقیقه هم نمی توانند به بازی برگردند.

❖ زمانیکه مادر آنها را بغل می کند، این کودکان در عین حال که ابراز تمایل برای تماس بدنی و مجاورت می کنند، اما نسبت به مادرشان پر خاشگری نشان می دهند.

رشد در ۲ سال اول زندگی

❖ ارزیابی دلبستگی

❖ دلبستگی آشفته

❖ بیشترین ناامنی را نشان می دهند، هنگام پیوند مجدد انواع رفتارهای سردرگم و متضاد نشان می دهند.

❖ مانند هنگام بغل کردن به جای دیگر نگاه می کنند یا با نگاه بی روح به مادر نزدیک می شوند یا گریه های غیرمنتظره می کنند.

رشد در ۲ سال اول زندگی

❖ کاربرد دلبستگی برای پرورش کودک

❖ آینس ورت دریافت کرده است که برخی مادران تقریباً به طور پیوسته نشانه های کودک خود را (گریه های آنان و نشانه های آنان را که می خواهند بازی کنند) مورد غفلت قرار می دهند. این کودکان متمایل به گوشه گیری می شوند.

❖ برخی مادران به گرمی رفتار می کنند اما این کار آنان مطابق با زمان مورد علاقه کودکان شان نیست. این کودکان، متمایل به دلبستگی بیش از حد می شوند.

❖ آنان در این مورد که هنگامی که به مادران خود نیاز دارند آن ها واکنش نشان دهند نامطمئن هستند و هنگامی که تنها گذاشته شوند به نحو شدیدی نگران و دچار احساس بی پناهی می شوند.

رشد در ۲ سال اول زندگی

❖ کاربرد دلبستگی برای پرورش کودک

❖ سرانجام، برخی مادران هم به گرمی و هم مطابق با نشانه های کودکان خود واکنش نشان می دهند. این کودکان در یک سالگی به نحو مطمئن پیوسته خواهند شد.

❖ آنان دوست دارند که مادر در نزدیکی باشد اما در ضمن می توانند دامن مادر را هم ترک کنند و به طور مستقل موقعیت جدیدی را کشف نمایند.

رشد در ۲ سال اول زندگی

- ❖ **مراحل واکنش های کودک به هنگام جدایی از مادر**
- ❖ **نخست، کودک اعتراض می کند؛ آنان می گریند و جیغ می کشند و هر شکل از مراقبت را رد می کنند.**
- ❖ **دوم، آنان وارد مرحله ناامیدی می شوند؛ ساکت و گوشه گیر و نافعال می شوند و به نظر می رسد که در یک حالت عمیق سوگواری هستند.**
- ❖ **سرانجام، مرحله دل کندن یا بریدگی روی می دهد. در جریان این مرحله کودک سرزنده تر است و ممکن است مراقبت پرستاران و دیگران را بپذیرد.**

رشد در ۲ سال اول زندگی

- ❖ بنابر نظام بالبی هر نوع جدایی دارای پیامدهای کم و بیش آشکاری است
- ❖ اگر این جدایی به صورت کوتاه مدت باشد، کودک می ترسد از این که دوباره مادر خود را از دست دهد و در او ترس از یک جدایی جدید تحول می یابد.
- ❖ یا اگر این جدایی به صورت موقعیتی باشد که یک رفتار "دلبستگی دلهره آمیز" را القا کند،
- ❖ مثلاً هنگامی که مادر جسماً حضور دارد اما نسبت به نیازهای کودک خویش توجهی ندارد،
- ❖ هنگامی که مادر حضور ندارد اعم از آن که این عدم حضور موقت باشد (مدت کم و بیش قابل تحمل بر حسب سن) و یا دائم (از دست رفتن و سوگواری)،
- ❖ هنگامی که مادر، کودک را در معرض تهدید به طرد قرار می دهد (ترک خانواده، تهدید به خودکشی)،
- ❖ یا به عبارت دیگر، هنگامی که کودک ماجراهایی از زندگی واقعی را تجربه کند که او را به ساختن الگویی دست نیافتنی از دلبستگی، رهنمون شوند، نایمن می شود و با اضطراب و خشم تحول می یابد.

رشد در ۲ سال اول زندگی

- ❖ عوامل موثر بر دلبستگی
- ❖ فرصت برقرار کردن رابطه نزدیک و پذیرش از سوی والدین
- ❖ کیفیت پرستاری
- ❖ ویژگی ها و خلق و خوی کودک
- ❖ شرایط خانوادگی (از دست دادن شغل، نزاع خانوادگی)
- ❖ حساسیت و توجه عاطفی مراقب
- ❖ در دسترس بودن، پاسخ گو بودن و حامی بودن تصویر دلبستگی

پیامدهای دل‌بستگی

❖ کنش حمایتی

❖ کنش اجتماعی شدن

education

دل‌بستگی و رشد بعدی

- ❖ بالبی در نظریه دل‌بستگی خود به فرضیه فروید اشاره می‌کند که رابطه نوزاد-والد نمونه‌ای نخستین برای روابط عاشقانه بعدی در بزرگسالی است.
- ❖ بالبی معتقد است دل‌بستگی در رابطه والد و کودک به رابطه عاشقانه بزرگسالی فرد انتقال می‌یابد و می‌تواند بر رفتار، شناخت و هیجانات، در هر زمانی از زندگی، از نوزادی تا بزرگسالی تأثیر بگذارد.

education

دلبستگی و رشد بعدی

- ❖ براساس این فرضیات، امنیت را می توان به عنوان هسته نظام دلبستگی در روابط دلبستگی بزرگسالی توصیف نمود، که عبارت است از یک رابطه امن با فردی که به او احساس دلبستگی می کنیم و به ما پاسخ می دهد و موجب اعتماد به نفس در ما می شود.
- ❖ بالبی و اینشورت معتقدند که کیفیت و الگوی دلبستگی در روابط عاشقانه بزرگسالی ممکن است شبیه الگوی دلبستگی فرد در رابطه با والدش باشد. از این رو دلبستگی های دوران کودکی شخص بر روابط عاشقانه بزرگسالی اش تاثیر می گذارد.

education

دلبستگی و رشد بعدی

- ❖ کسانی که از دلبستگی ایمن برخوردارند:
- ❖ سبک‌های تنظیم هیجان‌های سازش یافته دارند.
- ❖ در ارتباطات بین فردی از همدلی برخوردارند.
- ❖ آشتی‌جویی فردی ناچیزی در آن‌ها دیده می‌شود.
- ❖ ارتباطات بین فردی، حل مشکلات اجتماعی، رویارویی با تنیدگی، سلامت جسمانی و روانی بسیار موفق می‌باشند.
- ❖ در مواجهه با رویدادهای تنش‌زای زندگی، راهبردهای مقابله‌ای کارآمد اتخاذ می‌کنند.

education

دل‌بستگی و رشد بعدی

- ❖ در مقابل کسانی که از دل‌بستگی ناایمن برخوردارند:
- ❖ از سبک‌های تنظیم هیجانی سازش نایافته بهره می‌جویند،
- ❖ دچار ذهنی آشفته هستند.
- ❖ دچار ناتوانی هیجانی و کم‌بهره از همدلی اند.
- ❖ در مواجهه با مشکلات، سریعاً برانگیخته می‌شوند؛ یعنی هیجان – محور عمل می‌کنند، به راحتی ناامید می‌شوند.

education